

לרעה – "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם". לטובה – "ויוצא משה את העם"; לרעה – "ותקרבוני אלי כולכם". לטובה – "אז ישיר משה ובני ישראל"; לרעה – "וישא כל העדה ויתנו את קולם". – אמר רבי חייא

אור לישירים

וברצונם עשו אותם, ולכן אם נקרא את הכתובים הללו נתבייש.

בנוסח הבבלי של מסכת שקלים שובש המאמר הזה בדרכים שונות, שמרובה בהן המשותף. זוג הפסוקים הראשון מדבר בנתינת תרומה על ידי העם. זוג הפסוקים השני מדבר בהתקלות העם. וזוג הפסוקים השלישי מדבר בהרמת קול (שירה, בכי) של העם.

בדרשה זו הדרשן מבליט, שנטייתו של עם ישראל לרעה בימי היותו במדבר היתה חזקה מאשר נטייתו לטובה. אבל עיקר עניינה של הערכה זו ודומיה היה בהשלכותיה על ההווה ועל התייחסותם של חכמים לעם ישראל כמות שהיה בימיהם ("חז"ל - פרקי אמונות ודעות", עמוד 496).

המאמר הזה והמאמרים הבאים הם קטע אגדי שהועבר ממדרשי אגדה ונספח לסוגיה ההלכתית ("לדרכי שילובן של האגדות בירושלמי", "אסופות" יא, עמוד רח הערה 56; "על מובאה אחת מן הירושלמי בפירוש רש"י לתלמוד", "תרביץ" סד, עמוד 385 הערה 24).

הן נקרא ולא נבהת?

בדברים רבה (ליברמן) 'דברים' יא נאמר: "כי שתיים רעות עשה עמי" (ירמיהו ב, ג) - וכי שתיים רעות עשו בלבד? הן נקרא ולא נבהת? אלא מהו "כי שתיים רעות עשה עמי"? - באותם שני דיברות שנתתי להם, ב"אנוכי" ו"לא יהיה לך".

המשפט "הן נקרא ולא נבהת" כולו עברית. הצורה העברית 'נבהת' גזורה מהשורש הארמי ב.ה.ת (=ב.ו.ש) ("ערכי" ב, עמוד 67).

כסגנון המשפט הזה נמצא בשמות ח, כב: "הן נזבחו את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו?".

יש מפרשים: "הן נקרא ולא נבהת?" - היכן (כלומר, באיזה ספר מן המקרא) נקרא ולא נתבייש? (הן=היכן. והמשפט כולו ארמית).

בנוסח שבספר "והזהיר" המשפט הוא בארמית: "הן נקרי ולא נבחיית (צריך לומר: נבהות)".

כיוון שבמימרה הקודמת נזכר מעשה העגל, מובאות להלן שלוש מימרות בעניין זה.

אמר רבי חייא בר בא (אמורא ארץ ישראל בדור

הנשיא, תנא בדור החמישי) בשל ריחוק הדורות ביניהם. "אהבת ציון וירושלים" סובר, שתיבת 'רבי' היא ראשי תיבות של רבי יוחנן (גדול אמוראי ארץ ישראל בדור השני): הן נקרא ולא נבהת? - האם נקרא ולא נבוש? (וכי אפשר שנקרא בתורה את הכתובים המובאים להלן, ולא נתבייש?! והיא שלילה האמורה בלשון תמיהה, שכוונתה להטעים את החיוב: ודאי הדבר שנתבייש, אם נקרא את הכתובים הללו) לטובה - לעניין טובה (מעשה טוב שעשו ישראל) נאמר (בהבאת התרומה למלאכת המשכן): - "כל נדיב לב הביאו..." (שמות לה, כב) - כל מי שרצה בליבו לתת נדבה הביאו את התרומה; לרעה - לעניין רעה (מעשה רע שעשו ישראל) נאמר (בחסטא העגל): - "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם ויביאו..." (שמות לב, ג) - כל העם הסירו מעל עצמם את התכשיטים שבאזניהם והביאו, כדי לעשות מן הזהב את האלוהים שביקשו. הרי שלמלאכת המשכן הביאו תרומה רק נדיבי הלב, אבל במעשה העגל הביאו זהב כל העם. לטובה - לעניין טובה נאמר (במתן עשרת הדיברות במעמד הר סיני): - "ויוצא משה את העם לקראת האלהים מן המצפה" (שמות יט, יז) - משה הוציא את העם מן המצנה מול הר האלוהים; לרעה - לעניין רעה נאמר (בתוכחתו של משה על מעשה המרגלים): - "ותקרבוני אלי כולכם ותאמרו: נשלחה אנשים לפינינו ויחקרו לנו את הארץ" (דברים א, כב) - כל העם באו למשה ואמרו לו, שהם תובעים לשלוח אנשים שירגלו את הארץ. הרי שבמעמד הר סיני הביא משה את העם בעל כורחם (-"ויוצא..."), אבל בשלוח המרגלים באו כולם ברצונם (-"ותקרבוני..."). לטובה - לעניין טובה נאמר (בשירת הים לאחר יציאת מצרים): - "אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה" (שמות טו, א) - כשהושיע ה' את ישראל מיד המצרים, שרו משה ובני ישראל לה' את השיר האמור שם בסמוך; לרעה - לעניין רעה נאמר (בפרשת המרגלים): - "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויכפו העם..." (במדבר יד, א) - כל העם הרימו את קולם בבכי ובכו, כששמעו את סיפורם של המרגלים. הרי שבשירת הים שרו רק מקצת העם (-"בני ישראל" (ספרא 'שמיני' פרשה א: בני ישראל ולא כל בית ישראל)), אבל במעשה המרגלים בכו כל העם (-"כל העדה"). - נמצא שיש ללמוד מהכתובים הללו, שמעשים טובים רק מקצתם של ישראל עשו אותם ובעל כורחם עשו אותם, אבל מעשים רעים כל ישראל עשו אותם